

Nr 159.

Av herr **Olsson, Nils**, om anläggande av ett större jordbruk å de s. k. Ragundabottnarna.

Beträffande frågan om Norrlands folkförsörjning och avhjälpande av arbetslösheten därstädes har ett otal utredningar verkställts utan att i stort sett något kunnat göras för att skapa ett bättre sakernas tillstånd. Norrlands försörjningsproblem bottnar säkerligen innerst i det förhållandet, att när den nyare tiden bröt in och människorna övergingo från naturhushållning till penninghushållning, deras inkomster i allt högre grad blevo baserade på skogshandling, bönderna blevo skogsförsäljare, och arbetarna togo anställning som lönarbetare i skog och fabriker. Industrien och företagarverksamheten, som här växte fram, gjorde goda vinster men var samtidigt ytterligt beroende av konjunkturerna. Norrlands folkförsörjning blev således helt beroende av världsmarknaden och dess konjunktursvängningar med påföljd att när brist på arbetskraft råder, efterfrågan på träprodukter varit livlig, och när efterfrågan varit mindre, blev arbetslöshet följden. När samtidigt genom bolagens jordförvärv den egendomsbesuttna befolkningen mer och mer minskades, minskades även deras antal, som genom jord- och skogstillgången ägde en tryggare försörjning. Fabriksdriften rationaliserades så småningom, varvid arbetslöshet och nuvarande svårigheter för befolkningen i Norrland att skaffa sig en tryggad utkomst uppkommo. Under kriget har här som i övriga delar av vårt land rått en högkonjunktur, som medfört viss brist på arbetskraft, men redan mot slutet av föregående år har en arbetslöshet gjort sig märkbar.

Stabilitet har dock å andra sidan uppnåtts i Norrland, när det gäller säkerställandet av folkförsörjningen, medan jordbruket börjat spela en större roll som livsmedelsproducent. Inkomsterna från exempelvis mjölk- och köttproduktionen ha som följd härav blivit av större betydelse för säkerställandet av den jordbrukande befolkningens ekonomi. Detta är av avgörande betydelse, då trots allt Norrlands befolkning i mycket stor utsträckning är knuten till jordbruket såsom ägare av alla de små brukningsdelarna därstädes.

Bilagda tabell 1 visar mjölkproduktionens och mejerierorganisationens utveckling ävensom storleken av de utbetalade mjölklikviderna under åren 1933—1943.

Tabell 2 visar det kapital, som investerats i mejeribyggnader och maskiner under åren 1935—1942.

Då man tager del av tabellernas siffror, måste man ovillkorligen fråga sig, om icke en ytterligare utveckling av jordbruket och livsmedelsproduktionen i Norrland borde vara av fundamental betydelse för denna landsdel, då man vet, att jordbrukets areal avsevärt kan utökas genom att odlingsbara jordar förefinnas i mycket stor utsträckning. Härigenom framskapas en mera

burgen jordbrukarbefolkning, varigenom säker grund för en bärig hemmamarknadsindustri som nu i stor utsträckning saknas i Norrland, erhöles.

Beträffande norrlandsjordbrukens storlek och räntabilitet har ju med rätta påpekats, att brukningsdelarna äro för små, och därför har en sammanläggning av brukningsdelarna föreslagits, så att exempelvis tre jordbruk tillsammans bildade ett. En minskning av brukningsdelarnas antal skulle emellertid säkerligen ha ödesdiga verkningar, ty den norrländska landsbygden skulle komma att avfolkas. Då landsbygdens befolkning redan nu är för fåtalig, skulle det säkerligen bli katastrofalt för stora trakter i Norrland, om befolkningen ytterligare decimerades. Andra vägar böra därför prövas, innan sådana åtgärder vidtagas, som innebära en minskning av brukningsdelarnas antal.

En annan utväg att skapa större jordbruk i Norrland har på senare tid diskuterats, nämligen att söka tillvarataga de jordar, som äro avlägset belägna från stamhemmanen, samt därjämte gårdar, som avfolkats eller vid vilka jorden av andra skäl upphört att effektivt brukas. Det kan även tänkas, att det gamla projektet om nyodling av myrar och annan lämplig odlingsbar jord kunde genomföras och att man därvid kunde skapa sammanhängande, större jordbruk.

Ett projekt i först berörda avseende har nu lanserats i Jämtland. Detta går ut på att de s. k. Ragundabottnarna, som äro odlade men fördelade på 100-tals ägare, vilka bo på långa avstånd från sina jordlotter, skulle utarrenderas till en förening, bildad av lottägare och Jämtlands mejeri- och slakteriförening.

Ragunda bottnar uppkommo genom att Indalsälvens högsta vattenfall, mellan Storsjön och kusten, förvandlades till Döda fallet år 1796. Detta skedde på så sätt, att Indalsälven bröt sig en ny fåra, där älven nu går. Sjön Gedungsen tömdes, och vid den dåvarande sjöns västra ända bildades Hammarforsen.

Anledningen till den katastrof, som älven åstadkom genom ändring i sitt lopp, var den grävning, vilken verkställdes vid sidan av det stora vattenfallet för att åstadkomma en flotträna. Den torrlagda sjöns botten blev sedan uppdelad på de hemman, som hade del i sjön. Detta område har blivit kallat Ragunda bottnar.

Området i fråga har sedan dess brukats mer eller mindre effektivt, och det vore ur många synpunkter synnerligen önskvärt att den i sig själv värdefulla jorden sattes i god kultur. Den planerade föreningen skulle erhålla denna uppgift och å Ragunda bottnar uppföra nödiga ladugårdsbyggnader och bostadshus för föreståndare och fast personal, inköpa kreatur, maskiner och inventarier samt ordna jordbruket på ett rationellt sätt. Den fasta arbetsstyrkan skulle inskränkas till arbetsledning samt personal för djurens skötsel. Allt arbete å gården i övrigt utföres av lottägarna och andra mindre jordbrukare i gårdens närhet.

Intresset för det planerade företaget är mycket stort hos jordägarna, ty vid nyligen hållet sammanträde med dem framhölls bl. a. att om ingenting

gjordes för att få till stånd en bättre brukning av jorden, komme området om mindre än 25 år att till stor del vara beväxt med alskog.

Skulle samtliga lottägare ingå som medlemmar i föreningen, borde här ett jordbruk å ca 700 tunnland öppen jord kunna åstadkommas. Om denna form av jordbruksdrift visar sig vara ekonomiskt bärkraftig, skulle efter samma system liknande jordbruk även på andra ställen i Norrland kunna igångsättas.

I detta sammanhang bör även uppmärksamheten fästas på att bebyggelsen av Ragunda bottnar kommer att tillföra bygden ett betydande beredskapsarbete. Här komma ju att byggas ladugårdshus och bostadshus för omkring 300 000 kronor och dessutom blir det nödvändigt att anskaffa redskap och maskiner för jordens brukning samt att igångsätta kultiveringsarbeten.

Vad det gäller kostnaderna för realiserande av ovan angivna projekt har preliminärt räknats med en kostnad för byggnader och levande och döda inventarier av 1 200 kr. per har. Då arealen utgör 350 har, skulle således kapitalbehovet utgöra 420 000 kr.

Då det icke kan bestridas, att det tillämnade företaget även är av utomordentlig betydelse för det allmänna och då lottägarna samt Jämtlands mejeri- och slakteriförening förklarar sig beredda att i andelar teckna betydande belopp, anser jag, att även staten bör ställa medel till förfogande för företagets finansiering.

Med stöd av förestående motivering hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning om statsmakternas medverkan att realisera förslaget att å Ragunda bottnar anlägga härovan angivna jordbruk.

Stockholm den 20 januari 1944.

Nils Olsson.

Bilaga.

Protokoll, fört vid sammanträde med ägarna av andelar i Ragundabotten nr 1, som ligga i Näsets by i Ragunda socken, å Hotellet i Hammarstrand den 16 januari 1944.

Närvarande: Jonas Gisslén, Hammarstrand, Axel Andersson, Hammarstrand, Sune Johansson, Hammarstrand, Jonas och Engla Bergvall och Erika Salomonsson, Bölestrand, Axel Eriksson, Olivia Bergvall, Elof Frid, Robert Eriksson, Erik H. Danielsson, Åke Eriksson, Sven Norman, och Daniel Borgh, Pålgård, Valfrid Halén, Gevåg, Ivar Edvardsson, Albert Backlund, Helmer Olsson, Valfrid Olsson, Georg Olsson, August Jonsson, Axel Eriksson, Olle Jonsson och Olof Näsvall, Näset.

Dessutom närvaro från Jämtlands mejeriförening föreningens ordförande f. d. riksdagsmannen Per Persson, Trången och dir. Ivar Söderqvist, Östersund samt Mejeriernas riksförbunds organisatör för Norrland, F. Gräns.

§ 1.

Mötet öppnades av mejeriföreningens ordförande Per Persson, Trången, som redogjorde för ändamålet med dagens sammanträde, vilket var frågan om huru man på bästa sätt skulle kunna utnyttja Ragundabottnarna. Såsom förhållandena nu äro, då ägarna av bottnarna i Näset, vilka bottnar ha en sammanlagd areal av omkring 700 tunnland, till största delen bo 1 till 2 mil från sina lotter, finnas små möjligheter att rationellt sköta den i sig själv mycket bördiga jorden med något ekonomiskt lönande resultat. Därför har förslag inkommit från dir. Ivar Söderqvist till styrelserna för Jämtlands mejeriförening och Jämtlands slakteriförening att en förening skulle bildas av delägarna i bottnarna och nämnda organisationer som intressenter, vilken skulle arrendera bottnarna under en tid av 50 år och där bedriva jordbruk och kreatursskötsel.

§ 2.

Till ordförande att leda dagens sammanträde utsågs Jonas Gisslén och till sekreterare Axel Andersson, båda i Hammarstrand.

§ 3.

Att jämte ordföranden justera dagens protokoll utsågs Axel Eriksson, Pålgård och Sune Johansson, Hammarstrand.

§ 4.

I diskussionen, i vilken Sune Johansson, Elof Frid, Axel Eriksson, Robert Eriksson, Albert Backlund, Daniel Borgh, Axel Andersson m. fl. yttrade sig, framhöllo alla den bestämda uppfattningen, att dir. Söderqvists förslag om Ragundabottnarnas utnyttjande var det enda möjliga och bästa för att kunna tillgodogöra sig den utmärkta odlingsjord, som där fanns.

§ 5.

På förslag av Elof Frid beslöts enhälligt att tillstyrka ovanstående förslag och att tillsätta en kommitté bestående av fem personer bland bottendelägarna, ordföranden i Jämtlands Mejeriförening Per Persson, Trången, ordföranden i Jämtlands slakteriförening Nils Jönsson, Rosshol och dir. Ivar Söderqvist som sekreterare samt riksföreningens organisatör Fritjof Gräns som rådgivande medlem. Kommittén fick till uppgift att i första hand utarbeta stadgar för föreningen och arbeta för medlemsanskaffning.

§ 6.

Som ledamöter i kommittén bland bottendelägarna valdes: Erik H. Danielsson, Pålgård, Jonas Gisslén, Hammarstrand Hakvin Bergvall, Gisselgård, Pålgård, Sune Johansson, Hammarstrand och Helmer Ohlsson, Näset, Ragunda.

Som suppleanter utsågos Olle Jonsson, Näset och Elof Frid, Pålgård.

Dag som ovan.

Jonas Gisslén.

Tabell 1.

Sammandrag över invägning, avräkningspriser å mjölk vid medelfetthalt, fritt mejeri, samt antal leverantörer vid mejerier inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens samt Norrbottens län.

	Invägning	Summa	Antal leverantörer	Per leverantör
	ton	kr	st	kr
1933.....	79 366	8 593 000: —	13 329	644: —
1934.....	73 316	8 798 000: —	—	—
1935.....	79 031	10 610 000: —	14 309	741: —
1936.....	103 641	14 492 000: —	17 050	849: —
1937.....	121 788	17 786 000: —	18 854	943: —
1938.....	147 231	23 218 000: —	22 260	1 043: —
1939.....	188 762	31 522 000: —	27 172	1 160: —
1940.....	213 256	38 479 000: —	31 256	1 231: —
1941.....	202 982	45 297 000: —	35 479	1 276: —
1942.....	198 409	51 997 000: —	38 516	1 350: —

Tabell 2.

Ungefärliga kapitalinvesteringar i Norrlands mejerier under åren 1935—1942.

	Byggnad med värme, vatten o. el. inst.	Maskiner	
<i>Norrbottens län.</i>			
4 st byggnader	1 080 000: —	450 000: —	
<i>Västerbottens län.</i>			
11 st nybyggnader	2 430 000: —	1 100 000: —	
5 » om- och tillbyggnader	480 000: —	230 000: —	
<i>Västernorrlands län.</i>			
3 st nybyggnader	920 000: —	380 000: —	
2 » ombyggnader	190 000: —	50 000: —	
<i>Jämtlands län.</i>			
2 st nybyggnader	420 000: —	190 000: —	
3 » ombyggnader	160 000: —	80 000: —	
	5 680 000: —	2 480 000: —	S:a 8 160 000: —

Härtill komma kostnader för ett flertal mindre moderniseringar och maskinkompletteringar.

Under år 1942 påbörjades dessutom 4 st. nybyggnader och 1 st. ombyggnad för en sammanlagd kostnad av kronor 3 200 000: —, och hava dessa i stort sett slutförts under år 1943.